

tillæg sin store salme om dødens uvisse time, »Alt eins og blómstrið eina«. Den blev først sunget, da biskop Brynjólfur Sveinssons unge datter blev begravet; til hende havde han sendt manuskriptet med passionssalmerne. Endnu 1968 siger biskop Sigurbjörn Einarsson, at »denne mægtige salme om Kristi sejr over døden har siden været sunget ved hver begravelse paa Island indtil denne dag, enten hele salmen eller nogle af de 13 vers«. C. J. Brandts oversættelse fra 1854, »Som Markens Lilie ranke«, kom ind i KH, Thordur Tomassons oversættelse fra 1923, »Som yndig Urt i Vange«, kom ind i SS. Den første, noget nemmere og forkortet til en lidt kedeligere begyndelse, »Se, døden alle dage«, blev foretrukket i D, se IV, 323 ff. En oversættelse af Gunnar Gunnarsson, »Som Markens Blomst, den glade«, findes i Højskolebladet 1917, sp. 1085.

Ligesom Hans Christensen Sthen har Hallgrímur skrevet en navnesalme. Han har kendt »Herre Jesu Christ« (se I, 283 ff, med akrostikon »Hans anno«) fra København og skriver sin navnesalme i samme versemaal med akrostikon »Hallgrímur« og ellers helt selvstændig. Det er »Herra Jesú«. Maaske er den skrevet, da Hallgrímur mødte sin sidste store prøvelse, spedalskheden. Brandt har oversat den, se »Jesus, min drot«, III, 84 ff.

Hallgrímur har skrevet salmer til mange andre lejligheder og om adskillige emner, nytaar, morgen og aften, mindesalmer og bønner, men han kredser bestandig om korset og døden. Foruden de salmer, som er optaget i de danske salmebøger maa endnu nævnes den, han digtede 1662, da præstegaarden i Saurbær brændte ned. Selv om han ser ud over den rygende brandtomt, kan han tillidsfuldt stemme i:

Gud er min Gud,
lad grummest Nød
end gaa mig fraadende over!
Frisk Mod! Forvist
har mangt jeg mist',
ej Magtens Herre dog sover.
I Tro skal nu
med hellig Hu
til ham jeg min Bøn frembære:
Guds Navnet sødt
faar Sorgen bødt,
velsignet evig det være!

Tungere var de salmer, han skrev under sin sidste svære lidelse. I hans sidste salme, som han skrev paa dødslejet, »Guð komi sjálfur nú með nað«, hedder det:

Kom, Gud, og se i Naade ned
nu til mit usle Lejested!

Jesu, jeg trænger til dig nu –
min Trøst var her i Verden du.

Af passionssalmerne har Støylen uddraget og oversat nogle vers, som blev optaget i den nynorske salmebog. »Giv, Gud, at modersmaalet vort« er vers 9 af den 35. salme »Om Overskriften over Korset«. »Guds Son dei tok til fange« er v. 12 og 13 af den 6. salme om »Judas' Kys og Kristi Tilfangetagelse«. »I dauden din aa Jesu Krist« er v. 13 af den 45. salme »Om Jesu Død«.

Hallgrímurs sidste aar var tunge. I ni aar var han spedalsk. Han maatte have hjælpepræst, og 1669 opgav han helt embedet. 1671 flyttede han til sin søn paa gaarden Ferstikla, hvor han døde 27. okt. 1674. Han blev begravet udenfor kirkedøren i Saurbær.

Arne Møller: »Hallgrímur Péturssons Passionssalmer«, Køb. 1922. Samme: »Islands Lovsang gennem tusind Aar«, Køb. 1923, 80–122. »Sálmar og kvæði eftir Hallgrím Pétursson« (ved Grímur Thomsen) I, Reyk. 1887. Hallgrímur Pjetursson: »Passíusálmar«, udg. v. Finnur Jónsson, Køb. 1924. »Hallgrímur Pjeturssons Passionssalmer«, oversat og indledt ved Thordur Tomasson, Køb. 1930. Sigfus Blöndal: »Islandske Kulturbilleder«, 1923, s. 52–72. Jón Helgason: »Islands Kirke«, Køb. 1922, 88–91. Samme i Liselundbogen 1933, 26–44. Sigurbjörn Einarsson: »En islandsk salmedikter og hans verk« i »Kirkens arv, kirkens fremtid«, festskrift til biskop Johannes Smemo, Oslo 1968, 287–304. Ehrencron-Müller VI, 277–81.

Jesus, min drot.

N 378. D 50.

Nu ledet er min lille.

RT_{2,928}. N 530. KH 435. D 634.

Se, døden alle dage.

RT_{2,927}. KH 449. D 616.

Som yndig urt i vange. SS 773.

Som fagre blomen ydder (Hovden).

Nynorsk 570.

Giv, Gud, at modersmaalet vaart. Nynorsk 640.

Guds Son dei tok til fange. Nynorsk 260.

I dauden din, aa Jesus Krist. Nynorsk 259.

HAMMERICH, PETER FREDERIK
ADOLPH

Frederik Hammerich blev født i København den 9. aug. 1809 som søn af grosserer Johannes Hammerich (1777–1852) og Meta Magdalena Adolph (1777–1823). Martin Hammerich (s. d.) var hans to aar yngre broder. Familien stammede fra Søn-

derjylland baade paa faderens og moderens side og bar stedse præg deraf. Desuden var grosserer Hammerich et fremtrædende medlem af Brødermenigheden i København. Frederik Hammerich blev student fra Borgerdydskolen paa Christianshavn 1825. Allerede i skoletiden var han paavirket af Grundtvig, som han ofte hørte prædike. I studentertiden fortsatte han samlivet med de unge grundtvigianere, blandt hvilke han især sluttede sig til P. Chr. Kierkegaard. Han blev teologisk kandidat 1830 og tog magistergraden 1834 paa en afhandling om Rimbert, hvorpaa han drog ud paa en længere studierejse til Sverige, hvor skandinavismen greb ham som en af de første. Derfra gik rejsen til Norge, Tyskland, Italien, Svejts, England og Skotland.

Efter hjemkomsten var han et par aar timelærer i København; han var ikke klar over sit kald. Tidligt havde han givet sig af med poesien og drømt om at blive digter. Han følte sig ogsaa stærkt tiltrukket af historiske studier, og endelig havde han ofte følt kald til at blive præst. Først sejrede det sidste. 1839 blev han sognepræst i Starup og Nebel ved Kolding, hvor hans nidkærhed i tjenesten vakte røre og gjorde hans kirke og hjem til et samlingssted for de gudelige forsamlinger. Men pietist var han ingenlunde; hans sans for naturen, poesien og den nordiske helteaand gav ham saa vidt udsyn, at forsamlingsfolkene ikke altid kunde følge ham. Allerede 1843 maatte han forlade sit præstekald paa grund af sygdom, som til dels skyldtes den usunde præstegaard, og i et par hvileaar helligede han sig poesien. Han havde 1841 udgivet »Heltesange« og 1842 »Toner og Billeder fra Christi Kirke«; nu fortsatte han med digte om »Gustav II Adolf i Tyskland« (Forfærdes ej, du lille Hob) og »Thorvaldsen« 1844.

Da denne digtning ikke blev særlig paaskønnet, begyndte han at tvivle om digterkaldet og vendte sig dels mod historiske studier, dels atter mod præstegerningen og blev residerende kapellan ved Trinitatis Kirke i København 1845. Han skrev 1847-48 »Danmark i Valdemarernes Tid«, udkastede sammen med Ferd. Fenger (s.d.) planen til »Selskabet for Danmarks Kirkehistorie«, fortsatte senere sit værk med »Danmark under de nordiske Rigers Forening« 1849-54, og »Danmark under Adelsvælden« 1854-59. Men ogsaa denne virksomhed havde sin afbrydelse, idet han under Trearskrigen, drevet af sin kærlighed til Sønderjylland, meldte sig til tjeneste som feltpræst; det sidste krigsjaar var han feltprovst. Som saadan udviste han stor tapperhed under slaget ved Isted, og det var ham, som holdt den danske mindetale over de faldne helte ved fællesgraven paa Flens-

borg kirkegaard. Personlig var han kommet til at staa Schleppegrell nær.

Fr. Hammerich var senere med til at organisere de skandinaviske kirkemøder, og han valgtes til dirigent for de to møder, som blev holdt i København 1857 og 1871. I aarene 1854-61 var han rigsdagsmand, valgt i Vejle, og 1864 blev han af den samme kreds valgt ind i Rigsraadet, hvor han stemte mod freden i Wien; han kunde ikke tænke sig at afstaa Sønderjylland. Som politiker følte han sig stadig som en »naiv friskytte« og kunde ikke ret forsones sig med partivæsenet eller intrigerne bag kulisserne.

1859 blev han udnævnt til professor i kirkehistorie ved Københavns universitet. Som saadan udgav han »Den kristne Kirkes Historie« 1868-71, der vel maa anses for hans hovedværk, og monografierne om »Den hellige Birgitta« 1863, »En Skolastiker og en Bibeltheolog fra Norden« (Anders Sunesen og mester Mathias) 1865, »De episk-kristelige Oldkvad hos de gotiske Folk« i et universitetsprogram fra 1873 og endelig »Nordens ældste Digt« (Vølvens spaadom) 1876. Han døde den 9. febr. 1877 og efterlod sig en selvbiografi »Et Levnedsløb«, der udkom 1882. — 16. dec. 1836 var han, i Grundtvigs stue, blevet viet til Julie Augusta Scheuermann, født 30. nov. 1806 i København som datter af grosserer Georg Vilhelm S. (1770-1811) og Charlotte Louise Zinn (1781-1860). Hun døde 28. dec. 1879.

Fr. Hammerich var »en romantiker af det reneste Vand« (Vilh. Birkedal). Han forenede en stærk drift mod historien med en poetisk skuen af det, der laa bagved tingene, og en varm kristelig tro med en stærk beundring for den nordiske aand. Dette gjorde hans skrift om de gotiske oldkvad til en fortrinlig bog om det nordiske sinds mandige kristendomsopfattelse. Men de samme egenskaber kunde i hans historiske skrifter ofte forlede ham til at svæve let hen over kilderne for i et blomstrende sprog at hengive sig til »historiens aand«.

Med hensyn til den kirkelige anskuelse var han en afgjort discipel af Grundtvig, men ikke nogen eftersnakker. Han stod tværtimod ofte i den grundtvigske kreds og udtalte sig stik imod høvdingens bestemte mening. Det skulde der et vist mod til. Paa vennemødet i 1863 bekæmpede han saaledes Grundtvigs tanke om præstefriheden, og paa vennemødet i Odense 1874 blev han endda udhyset for sit stærke angreb paa Bjørnson og paa den »falske alliance«, der paa rigsdagen var blevet indgaaet mellem grundtvigianerne og radikalismen i »det forenede venstre«; det var en pagt mellem »aand og kød«. Han var en ædel og

uforfærdet sandhedens ridder, hurtig til at gribe ordet og pennen. Professor P. Madsen sagde ved hans baare i Frue Kirke: »Det er skønt at se et ungt menneske glødende for idealet, men skønnere er det at se en olding, der har holdt fast ved sin ungdoms forbillede og i sin høje alderdom kæmper under dets banner.«

Sin første indsats i salmehistorien gjorde Hammerich med »Toner og Billeder fra Christi Kirke« 1842. Her findes afsnit med »Natursymbolik«, »Hjertetonen« og »Historiske Billeder« samt et større digt om »Christi Nedfart«. Men det viser sig, at »Hjertetonen« betyder salmetoner; her er dels en række originale salmer, blandt hvilke maa nævnes »Vandrer mellem Liv og Død«, se V, 90 f, dels en række bearbejdelser af ældre salmer, bl. a. »O Herre Jesus, mit Levned's Lys«, se IV, 134, ikke mindst af Brorsons salmer.

Men navnlig har han faaet betydning ved sit arbejde i Roskilde Konvents salmekomite, som paa hans forslag blev nedsat 1846, da det københavnske konvents salmekomite havde opløst sig. Arbejdet i komiteen blev noget forsinket paa grund af krigen og Hammerichs deltagelse i denne, men resultatet blev dog forelagt konventet og trykt 1850 og i revideret form 1852. Hammerich var hovedkraften i komiteen. Ferd. Fenger var hæmmet af, at han boede udenfor hovedstaden, og Pram-Gad, der snart afløste Kolthof som komiteens tredje medlem, var repræsentant for det gamle, altsaa for evangelisk-christelig salmebog. Det var Hammerich, som maatte drage det nye frem og bearbejde det til en saadan form, at man kunde blive enig. Hvis enighed ikke opnaaedes, frygtede man for, at Mynsters indflydelse skulde faa det hele til at strande. Dette gav Pram-Gad en stærk stilling som reaktionens repræsentant, og det gav resultatet et præg af kompromis.

I den endelige udgave af R blev der optaget 9 salmer af Hammerich, 2 oversættelser og 17 bear-

bejdelser af ældre danske salmer eller andres oversættelser. Af disse har han dog kun lagt navn til de 9 i registret til R. Naturligvis har han pudset paa mange flere, som han heller ikke har lagt navn til. Hans egne salmer udmærker sig mere ved deres smukke sprog og deres billedrigdom end ved deres kristelige dybde og originalitet. Der er ikke »det store sus« i nogen af dem, men det er pænt arbejde. En enkelt gang kan hans billeder stige til det drastiske:

Gjør Alting klart ombord til Slag,
Lad tone Korsets røde Flag
Og hold Kanonen rede!

Her gaar feltpræsten over i officerens rolle. Men det er egentlig kun en konsekvens af den mandhaftige kristendom, han havde taget i arv fra Grundtvig og de fjernere forfædre, der sang »de episk-kristelige oldkvad«. Undertiden mærker man ogsaa, at han er medlem af en salmekomite og skal udfylde et hul i salmebogen, som naar han bearbejder en salme for kirkegangskone, alt efter om barnet er levende eller dødt. Derimod kan det fastslås som en rettelse til III, s. 388, at »Min stand det er en bondes stand« ikke er digtet (men dog lidt ændret) i forbindelse med salmebogsarbejdet, idet den allerede 1843 er trykt i P. Hjorts »Gamle og Nye Psalmer«, hvor den begynder: »Jeg er af ringe Bondestand«. – Hans oversættelser og bearbejdelser synes at være mere holdbare end hans originale salmer, som det ses af efterfølgende skema over deres optagelse i salmebøgerne.

Fr. Nielsen i Bricka VI, 543–548. DBL IX, 31–36. »Til Minde om Professor Hammerich« 1877. Vilh. Birkedal: »Personlige Oplevelser« I, 88 flg. Fr. Hammerich: »Et Levnedsløb«, 1882. Brage og Idun (udg. Fr. Barfod) 1839–41, I, 60–86; 344–98. II, 91–120; 257–590. III, 1–8; 178–211. IV, 297–413. Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 3545. 3405. 3540. 3542. Fol. 2076.

Fr. Hammerichs salmer og vigtigste bearbejdelser i salmebøgerne.

Originale:	R	KH	N,SS	D
Der er sang i dødningehaven	229			
Gør alting klart ombord til slag	111			
Hil dig, barn i krybben lagt	164	151	78	105
Min stand det er en bondes stand	124		538	
Sørg ej, om end du tynges	505			
Vandrer mellem liv og død	504	534	437	
La rev 626				
Ved Galilæerhavets bred	174	178	799	
Vor Fader, du hvis guddomshaand	402			

	R	KH	N,SS	D
Vaagn op! med gylden straalekrans	356			
<i>Oversættelser:</i>				
Der er et saligt glædens hjem	544	621	651	
Forfærdes ej, du lille hob	112	88	237	297
Hauge 538. La rev 245				
<i>Bearbejdelser:</i>				
De hellig tre konger saa hjertensglad	150	158	582	115
Du Herre Krist	130	106	442	46
Eja, min sjæl ret inderlig	553	638	565	651
Gaa nu hen og grav min grav	559	458	521	630
Jeg løfter højt mit øje op	41	19	451	42
Kom, Helligaand, Gud Herre from	265	289	183	259
Hauge 251				
Lov, pris og tak og ære	384			
Lovsynger Herren, den evige konge	4			
Min sjæl, hvi vil du græmmø dig	26	18		38
Min største hjertens glæde	570	632	746	656
Nu hviler mark og enge	81	67	489	703
Naar skal da min tid faa ende	554	640		
O Herre Jesus, mit levned's lys	543	536	520	612
O Jesus, hør mig for din død	468	588		557
O Jesus, morgenstjerne	549	461	761	613
Snart livet gaar til ende	511			
Sov nu, mit barn, saa sødelig	95	94	618	731

HAMMERICH, MARTIN JOHANNES

Martin Hammerich blev født 4. dec. 1811 i København som søn af grosserer Johannes Hammerich og Meta Magdalena Adolph. Se ogsaa under Frederik Hammerich, hans to aar ældre broder. Han blev student fra Borgerdydskolen paa Christianshavn 1828, teologisk kandidat 1833, og 1836 tog han magistergraden paa en disputats om »Ragnaroksmysten og dens Betydning i den oldnordiske Religion«, den første paa dansk skrevne disputats ved Københavns universitet. I Tyskland og England fortsatte han de sanskritstudier, han allerede tidligt havde begyndt herhjemme. Paa en senere rejse til Italien og Grækenland var det især kunsten, som optog ham. 1841 blev han konstitueret som docent i sanskrit, og 1845 udgav han sin fine oversættelse af Kalidasas yndefulde »Sakuntala«. 1842 overtog han stillingen som rektor i sin gamle skole, der under hans dygtige pædagogiske ledelse fik et stort opsving. Han helligede sig efterhaanden helt opdragergerningen og gav afkald paa en mulig universitetskarriere. Som skolemand var han med til at bryde nye baner paa to omraader: dels virkede han for en friere udfoldelse af personligheden saavel hos lærer som hos elev, mindre grammatik, mere aand, dels arbejdede han som en af de første og ivrigste skan-

dinaver for indførelse af oldnordisk og svensk i forbindelse med modersmaalet. Sine tanker og erfaringer fra disse omraader nedlagde han i fem bind »Smaaskrifter om Cultur og Underviisning« 1866-82, »Svenske Læsestykker« 1859, »Danske og norske Læsestykker« 1866. Desuden udgav han »Bidrag til en Skildring af Holberg« 1858 og en særlig fin bog om »Ewalds Levned« 1860.

Den 3. dec. 1841 ægtede han Anna Mathea Aagaard, født 16. juni 1820, datter af krigsassessor Holger Halling Aagaard (1785-1866) og hustru Marie Koes (1790-1858). Efter svigerfaderens død 1866 overtog Hammerich sin hustrus hjem og fødested, herregaarden Iselingen ved Vordingborg. Snart efter trak han sig tilbage fra skolegerningen. Paa Iselingen fortsatte han og hans hustru, hvad de allerede havde begyndt i København; hjemmet blev et centrum for meget af datidens kunst og dannelse. Her færdedes malerne Jørgen og Holger Roed, far og søn, Konstantin Hansen, digterne Bjørnson, Molbech, Richardt, teologer som Martensen og broderen Fr. Hammerich og mange flere, ikke mindst gæster fra de nordiske lande.

Skønt Martin Hammerich som den fornemme og forfinede akademiker egentlig betragtede den folkelige oplysning med lidt skepsis, holdt han dog foredrag for bønderne om Thorvaldsen; det